

BOZP a rizikové faktory pracovníků nad 50 let

 31.03.2009

OSH AND RISK FACTORS OF WORKERS 50 AND OVER

Lenka Svobodová¹

¹Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i., Oddělení analýz a prognóz, svobodoval@vubp-praha.cz

bezpečnost a ochrana zdraví

kvalita pracovního života

pracovní podmínky

prevence rizik

starší pracovníci

zaměstnanci ve věku 50+

Abstrakt

Řešený projekt “BOZP a rizikové faktory pracovníků nad 50 let – uplatnění starších osob v pracovním procesu s návrhy na opatření na úrovni odvětví a podniku” je zaměřen na navržení způsobů, forem a prostředků pro vytváření vhodných pracovních podmínek přispívajících k bezpečnosti a ochraně zdraví při práci pracovníků starších věkových skupin, pro překonávání současné i možné budoucí diskriminace osob starších 50 let na trhu práce, pro prodloužení jejich pracovní aktivity, pro zvýšení jejich flexibility i atraktivity pro zaměstnavatele. Identifikování příležitostí, motivačních a stimulačních prostředků na podporu řešení situace, a to na straně státu, zaměstnavatelů i cílové skupiny.

Klíčová slova: starší pracovníci, zaměstnanci ve věku 50+, kvalita pracovního života, pracovní podmínky, bezpečnost a ochrana zdraví, prevence rizik

Abstract

The solved project “OSH and risk Factors of workers 50 and over – elderly workers in the working process with the suggestions on measures on resort and enterprise level” is aimed at the design of proposed ways, methods and means for creation work conditions contributing to the occupational safety and health of older age groups workers, to surmount present and possible future discrimination persons over 50 on the labour market, to extend their work activities, to enhance their flexibility and attraction for employers. The most important is to identify opportunities and motivation and stimulation instruments for solving the situation both on the side of the state, employers and a focus group.

Keywords: elderly worker, employers over 50 years, quality of working life, working conditions, safety and health at work, risk prevention

Úvodem

Projekt řešený Výzkumným ústavem bezpečnosti práce, v.v.i., v období září 2008 – duben 2009 s názvem „BOZP a

rizikové faktory pracovníků nad 50 let – uplatnění starších osob v pracovním procesu s návrhy na opatření na úrovni odvětví a podniku“ reaguje na významné změny ve společnosti. Výsledkem civilizačního vývoje je prodlužování věku i období ekonomických aktivit člověka. V Evropě i v ČR stárne populace a osoby starší 50 let budou tvořit nejpočetnější skupinu ve společnosti (v ČR jen osoby starší 65 let tvořily v roce 2005 téměř 15 % obyvatel). Zaměstnavatelé budou mít k dispozici stále starší pracovní sílu. Vymezená cílová skupina není zcela homogenní (hlavním rozlišovacím znakem je pouze věk). Proces stárnutí a stárí každého jednotlivce odráží jedinečný osud člověka, je ve svých projevech odlišné a neopakovatelné, je velmi individuální. Starší pracovníci se svými specifickými potřebami, zájmy, hodnotovým žebříčkem, způsobem života na jedné straně tvoří určitou specifickou, kvalitativně odlišnou vrstvu společnosti a každé populace, na druhé straně je však tato skupina vnitřně velmi heterogenní. Otázky a problémy starších pracovníků se v podnicích zatím nestaly součástí personálního řízení a zaměstnavatelé si ve většině případů nepřipouštějí jejich společenskou, ekonomickou a sociální závažnost. Pokud jde o pracovní způsobilost a hodnocení výkonnosti zaměstnanců, což je jedna z důležitých složek personální politiky, řízení a vedení na různých úrovních v podniku, zcela výjimečně se setkáváme s postoji, aktivitami a opatřeními, jež by bylo možno označit jako péči o vytváření vhodných pracovních podmínek pro tzv. starší zaměstnance. Projevy stárnutí závisejí na mnoha vnitřních a vnějších faktorech daných jednak geneticky, jednak životním stylem, výchovou, typem osobnosti a tudíž se projevují velmi rozdílným způsobem při srovnání osob stejného věku. Literatury o příčinách a projevech stárnutí jako takového je i na našem trhu dostatek a je i předmětem samostatného lékařského oboru - gerontologie. Většina těchto publikací je však zaměřena na osoby vyššího věku (zhruba nad 60 let) a již méně nebo vůbec ne na osoby ve věku 50+ (případně 45+), které jsou ještě v produktivním věku. Demografické studie v Evropě se jednoznačně shodují v tom, že počet zaměstnanců ve věkovém intervalu od 45 let do věku důchodového se výrazně zvyšuje, což platí i pro naši populaci.

Cíle, předmět a metody řešení

Mezi hlavní cíle projektu patří: a) objektivizace problémů v oblasti BOZP včetně identifikování rizik, zmapování a analýz stávajících bariér i příležitostí k časově delšímu profesnímu uplatnění osob starších 50 let, b) navržení opatření ke zvýšení kvality pracovního života seniorů a osob starších 50 let, pro lepší vyhovění jejich zájmům, potřebám i možnostem, ke zvýšení celkové variability možností pracovního uplatnění této cílové skupiny.

Předmětem výzkumné a vývojové činnosti řešení projektu je vymezení, identifikace problémů cílové skupiny (včetně identifikování nejohroženější skupiny) zejména z pohledu kvality pracovního života, pracovních podmínek, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci včetně identifikování rizik. Dále zmapování a analýza stávajících bariér i možností při podpoře setrvání starších osob na trhu práce, vytipování možných způsobů řešení: z pohledu **jednotlivce a cílové skupiny** (zdravotní, výkonová omezení, změna schopností, sociálně ekonomické aspekty a podmínky, ochota, motivace pro flexibilní způsoby zaměstnání; vhodné způsoby zapojení do systému celoživotního vzdělávání apod.); z pohledu **zaměstnavatelů** (názory, postoje, bariéry, správná praxe apod.); změna přístupů formou jejich osvěty (šíření informací, osvěta a propagace pro vytváření vhodných pracovních podmínek a uplatnění nových flexibilních forem organizace práce); z **celospolečenského pohledu** (EU, stát, role sociálních partnerů).

K řešení projektu jsou využívány zejména následující metody:

a) **literární rešerše a sekundární analýzy** dostupných informačních zdrojů, relevantních dokumentů, zpráv, datových souborů z výzkumů a šetření zaměřených na kvalitu pracovního života, na spokojenost celkovou i s jednotlivými aspekty práce, na pracovní podmínky a bezpečnost a ochranu zdraví při práci, pracovní úrazovost, neúměrný stres cílové skupiny;

b) zpracování **monotematických studií** na vybraná témata;

c) kvantitativní sociologický výzkum - **empirického šetření na populaci 50 - 65 let** (spolupráce s CVVM SOÚ AV ČR,

v.v.i.);

d) **kvalitativní šetření na vzorku MSP** (řízené rozhovory s managementem podniků; dotazníkové šetření zaměstnanců);

e) realizace mezinárodního **workshopu (9. - 10. 4. 2009)**;

f) zpracování závěrečné **zprávy**;

g) příprava **publikace** a další publikační činnost.

Předpokládané výsledky a výstupy

Řešení projektu přinese aktuální údaje o cílové skupině, nové poznatky z terénních šetření a provedených analýz. V současnosti je zpracována obsáhlá přehledová literární rešerše, úvodní studie, která zmapovala významné problémové okruhy a souvislosti vztahující se k řešené problematice. Členové řešitelského týmu a další odborní spolupracovníci VÚBP, v.v.i. provedli ohodnocení silných a slabých stránek, identifikovali příležitosti i možná nebezpečí, která mohou sledovanou věkovou skupinu postihnout. Zpracované výsledky formou SWOT analýzy zachycují hlavní názorové spektrum a vnímání problematiky jak staršími osobami (nad 50 let), tak i mladšími spolupracovníky. Zpracovány jsou monotematické studie: „Cílová skupina z pohledu údajů, statistik a informačních systémů (téma práce, téma zdraví)“, „Věk a právní aspekty“, před dokončením je studie „Cílová skupina starších 50 let z pohledu sociální politiky a trhu práce“. Hlavní těžištěm aktuálních informací a poznatků jsou výsledky provedeného empirického šetření na populaci 50+ (leden 2009) a kvalitativního šetření MSP (závěr r. 2008, řízené rozhovory s podnikateli a dotazníkové šetření jejich zaměstnanců).

Výsledky řešení projektu mohou sloužit jako podklad pro koncepční práci, metodickou činnost v oblasti BOZP i pro celkovou orientaci sociální politiky resortu

k zajištění žádoucí úrovně bezpečnosti a ochrany zdraví při práci stárnoucí populace, pro minimalizaci negativních sociálně ekonomických dopadů na tuto cílovou skupinu.

Medializace tématu a prezentace pozitivních zkušeností by měla změnit současné stereotypní mínění o věkové kategorii lidí nad 50 let a přispět i ke změně obecného negativního sebehodnocení lidí v tomto věku. Přinést novou inspiraci jak zaměstnavatelům pro lepší využití potenciálu starších pracovníků, tak i dosud zaměstnaným lidem ve věkové kategorii nad 50 let pro zvýšení šancí a udržení se na trhu práce. Posílit motivaci ke zvyšování kvalifikace, odbornosti a flexibility, posílit sebevědomí a jejich sebedůvěru, ukázat možnosti pro získání nových kompetencí, pro zhodnocení dosavadních životních zkušeností.

Autor článku:

[Ing. Lenka Svobodová](#)